

**Anexa nr. II la Ordinul Ministrului Educației nr. 3702/21.04.2021
MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII**

**Programa școlară
pentru aria curriculară**

***TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI
INTEGRATĂ***

Disciplina STIMULARE COGNITIVĂ

**Învățământ special
Clasele a V-a – a VIII-a
Dizabilități intelectuale ușoare și moderate**

București, 2021

Notă de prezentare

Terapia Educațională Complexă și Integrată este o ramură a psihopedagogiei speciale care abordează complex și integrativ programele educațional terapeutice pentru valorificarea resurselor de învățare prin: *stimulare cognitivă, ludoterapie, terapie ocupațională, activități de socializare și formarea autonomiei personale a elevului*, oferind o largă deschidere spre normalizarea condițiilor de viață.

Programa școlară pentru **Terapia educațională complexă și integrată** reprezintă o ofertă curriculară pentru clasele V- VIII din învățământul special gimnazial, având următoarea structură:

- Notă de prezentare,
- Competențe generale,
- Competențe specifice,
- Conținuturi,
- Sugestii metodologice.

Aria curriculară **Terapia educațională complexă și integrată** este prevăzută în *Planul-cadru de învățământ pentru învățământul special gimnazial, dizabilități intelectuale ușoare și moderate*, Anexa nr. 7 la O.M.E.N. nr. 3622/18.05.2018 privind aprobarea planurilor-cadru pentru învățământul special preșcolar, primar și gimnazial, și cuprinde următoarele discipline:

- *Formare a autonomiei personale,*
- *Socializare,*
- *Stimulare cognitivă,*
- *Terapie ocupațională,*
- *Ludoterapie.*

Parte integrantă a ariilor curriculare cu caracter terapeutic, **Terapia educațională complexă și integrată** are alocate 20 de ore săptămânal/clasă care sunt normate învățătorului-educator sau profesorului-educator. Distribuția orelor pe tipuri de activități terapeutice se realizează de către fiecare cadru didactic, cu avizul Comisiei pentru curriculum din fiecare unitate de învățământ special, numărul orelor stabilindu-se, în mod personalizat, pentru fiecare clasă, în funcție de particularitățile de vârstă și nevoile de dezvoltare ale elevilor.

Activitățile sunt desfășurate de către învățători-educatori/profesori-educatori, cadre didactice cu studii de specialitate în domeniul psihologiei și științelor educației sau absolvenți ai altor specializări cuprinse în Centralizator, care au parcurs un stagiu atestat de pregătire teoretică și practică în educația specială, conform art. 248, alin. (5) din Legea Educației Naționale nr. 1/2011.

Activitățile cuprinse în aria curriculară **Terapia educațională complexă și integrată** sprijină și completează programul de predare-învățare-evaluare realizat de profesorul de psihopedagogie specială și se derulează în continuarea programului instructiv-educativ susținut de acesta. Conținutul activităților de **Terapia educațională complexă și integrată** va fi corelat cu cel al celorlalte activități instructiv-educative și terapeutice.

Activitățile propuse în această programă au un caracter terapeutic și urmăresc formarea unor competențe în sfera cunoașterii, a autonomiei personale și sociale, și creșterea gradului de adaptabilitate al elevilor cu dizabilități, în vederea participării active la viața comunității, fiind în concordanță cu prevederile Legii educației naționale nr.1/2011 și cu actele normative subsecvente Legii educației naționale, din domeniul învățământului special și special integrat care garantează „drepturi egale de acces al tuturor cetățenilor României la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar și superior, precum și la învățarea pe tot parcursul vieții, fără nici o formă de discriminare”.

Achizițiile, transpuse în programă sub forma competențelor (generale și specifice), converg spre dezideratul general de formare a unei personalități apte de a participa activ la viața în familie, de grup profesional și social.

Programa școlară de **Terapia educațională complexă și integrată** propune o varietate largă de activități, oferind cadrului didactic libertatea de a alege exercițiile de învățare și activitățile cu caracter terapeutic-compensator corespunzătoare nivelului de dezvoltare psihofizică al elevilor cu dizabilități și, respectiv, zonei proximei dezvoltări al fiecărui caz în parte.

Diversitatea metodologică este strâns legată de cadrul larg al conținutului organizat pe numeroase domenii aflate în strânsă interdependență. Fiecare tip de activitate terapeutică propune o întreagă paletă de metode, tehnici și strategii didactice cu valențe pregnant terapeutice.

Principiul integrativ al acțiunii educațional-terapeutice obligă ca activitățile educaționale să fie valorificate sub toate aspectele, ca urmare a faptului că aceste categorii terapeutice nu pot fi abordate separat. Cadrul didactic trebuie să apeleze la toate tehnicile terapeutice care utilizează actul însușirii cunoștințelor și formării deprinderilor în sfera educației intelectuale, la cele care utilizează jocul și mișcarea ca factori terapeutici în sfera educației fizice, artterapia și terapia ocupațională satisfăcând principiile educației estetice.

Acest obiectiv de integrativitate se poate realiza prin două modalități. Prima modalitate presupune elaborarea de sisteme de activități educațional-terapeutice, pentru un anumit obiectiv comportamental final, care se poate realiza prin strategii și tehnici educațional-terapeutice diferite:

- prin strategii de psihoterapie cognitivă sub diferitele ei forme,
- prin psihoterapie de expresie concretizată în maniere diferite,
- prin activități educaționale cu preponderență psihomotrică,
- prin activități de formare a autonomiei personale și sociale.

A doua modalitate este structurată pe demersul integrat prin care educația/învățarea nu este concepută a fi apanajul unor unități izolate, ci ca o educație/învățare care să valorifice toate resursele de învățare/educație conexe oferite elevului de școală, familie și de comunitate, ultimele două având o importanță deosebită în problematica generală a integrării elevului cu dizabilități în comunitate, în condiții de viață normală.

La baza proceselor de învățare recuperatorie stau educația senzorial-motrică și dobândirea autonomiei personale și sociale, acestea asigurând terenul educației cognitive și al integrării în comunitate.

Terapia educațională complexă și integrată este structurată pe 5 discipline: *Formare a autonomiei personale, Socializare, Stimulare cognitivă, Terapie ocupațională și Ludoterapie*. Pentru fiecare dintre cele 5 discipline a fost elaborată o programă școlară stabilindu-se competențe generale și specifice, activități de învățare și domenii de conținut.

Activitățile specifice **Terapiei educaționale complexe și integrate** sunt prezentate în complexitatea lor, respectând principiul integrativității ce reprezintă o caracteristică esențială a terapiei educaționale. Aceste activități, deși pot avea fiecare în parte autonomie funcțională proprie, de sine stătătoare, se găsesc și într-o relație de interdependență reciprocă. Această viziune relevă în mod pregnant caracterul integrat, fapt ce are implicații metodologice notabile în organizarea și desfășurarea activităților educațional-terapeutice.

Programele școlare de **TERAPIA EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ** sunt concepute pe ciclul de școlaritate oferind o gamă variată de activități educațional-terapeutice.

Formațiunile de studiu/clasele de elevi în învățământul special sunt heterogene și chiar dacă elevii sunt grupați în principal în funcție de criteriul vârstei cronologice și criteriul tipului și gradului dizabilității, în aceeași clasă elevii au niveluri de dezvoltare diferite, diagnostice și sindroame variate, fapt ce împiedică o abordare unitară a unei teme cu toți elevii.

Activitatea se desfășoară preponderent individualizat, personalizat, iar formarea unei competențe specifice poate dura întregul ciclu școlar.

De asemenea, pe parcursul unui ciclu de școlarizare elevii pot înregistra progrese semnificative dar și regrese, anulându-se astfel achizițiile dobândite în cadrul demersului educațional-terapeutic parcurs, creându-se discrepanțe la nivelul clasei de elevi, făcând dificilă abordarea frontală a activităților.

Terapia prin *stimulare cognitivă* a copilului cu dizabilități intelectuale are o notă de specificitate, cu un parcurs diferit față de dezvoltarea cognitivă și instrumentală a copilului obișnuit, presupunând un proces complex de "echilibrare mintală", prin organizare specifică atât la nivelul cunoașterii teoretice (învățarea conceptelor), cât și la nivelul cunoașterii psihosociale, care determină modificări semnificative în personalitatea copilului. Elevul cu dizabilități intelectuale nu beneficiază de avantajele învățării spontane, experiențele sale deși au aceeași încărcătură formativ-informațională, acesta nu structurează mecanismele integrării, adaptării și dezvoltării.

Activitățile propuse în programa de **Stimulare cognitivă** vizează în principal, consolidarea, sistematizarea, completarea, prin metode, tehnici și strategii didactice și terapeutice specifice, a informațiilor, abilităților, deprinderilor, competențelor corespunzătoare unor domenii largi de conținut:

- comunicare
- matematică și științe
- TIC

Rolul determinant al acestor activități constă în restructurarea învățării inițiale prin acțiuni și programe compensatorii, care facilitează înțelegerea lucrurilor, fenomenelor, oamenilor, situațiilor în dimensiunea lor instrumental-integratoare.

Programa școlară de **Stimulare cognitivă** este centrată pe competențe și își propune să aducă în prim plan activitatea didactică orientată spre elev. Proiectarea curriculară centrată pe competențe răspunde cercetărilor din psihologia cognitivă, conform cărora prin competență se realizează transferul cunoștințelor și a abilităților în situații și contexte noi.

Orientarea demersului didactic pornind de la competențe permite proiectarea activităților în funcție de caracterul terapeutic al acestora, cu accent pe latura pragmatică a învățării, în scopul dezvoltării și stimulării abilităților instrumentale ale elevilor cu dizabilități intelectuale.

Competențele specifice sunt însoțite de exemple de activități de învățare, care constituie modalități de organizare a activității didactice în scopul realizării competențelor. Varietatea de activități de învățare prezentate oferă posibilitatea cadrului didactic să respecte ritmul de dezvoltare al copilului și să aleagă activitățile în funcție de potențialul acestuia.

În programa propusă au fost introduse teme și activități accesibile care vor stimula acele laturi și componente valide ale proceselor psihice ale copiilor. Este necesar ca aceste activități să aibă un pronunțat caracter ludic, jocul fiind cea mai eficientă cale de stimulare cognitivă în cazul copilului cu dizabilități intelectuale. Cadrul didactic are la dispoziție un cadru larg de selectare atât a conținutului, cât și a perspectivelor de abordare, în funcție de competențele vizate.

Sugestiile metodologice includ recomandări de strategii didactice care contribuie predominant la realizarea competențelor generale, proiectarea activității didactice, precum și elemente de evaluare continuă.

Competențe generale

- 1. Participarea activă la comunicare în contexte sociale și culturale diverse**
- 2. Utilizarea mecanismelor de operare acțională și de rezolvare de probleme**
- 3. Investigarea mediului înconjurător, folosind instrumente și procedee simple**
- 4. Utilizarea în siguranță a tehnologiilor comunicaționale și informaționale**

CLASELE a V-a – a VIII-a**Competențe specifice și exemple de activități de învățare****1. Participarea activă la comunicare în contexte sociale și culturale diverse****Clasele a V-a – a VIII-a****1.1. Operarea cu mesaje orale și/sau prin metode alternative și augmentative de comunicare în diverse contexte socio-culturale**

- exerciții de sesizare a corespondenței elementelor verbale cu cele nonverbale (gesturi-mimică);
- exerciții de formulare de enunțuri concordante cu diferite expresii mimico-gestuale, exprimate în imagini;
- jocuri didactice de expresie mimico-facială;
- exerciții-joc de dezvoltare a auzului fonematic;
- jocuri de rol pe teme cunoscute;
- vizionare de filme, cu selectarea personajelor principale și precizarea trăsăturilor acestora;
- exerciții-joc în vederea inițierii și desfășurării unor dialoguri situaționale;
- exersarea vocabularului după criterii semantice și morfologice (verbe, substantive, adjective, pronume, numerale)
- jocuri lexicale de utilizare a sinonimiei - antonimiei
- exerciții-joc de integrare propozițională (cu/fără suport imagistic):
 - completare de propoziții lacunare;
 - formulare de propoziții cu început dat;
 - formulare de propoziții simple/ dezvoltate;
 - formulare de propoziții pe baza unui set de cuvinte/șir de întrebări;
 - dezvoltarea propozițiilor simple;
 - construcție de propoziții enunțiative, interogative și exclamative;
 - ordonarea cuvintelor în propoziție;
- exerciții-joc de alcătuire a unor mesaje orale adresate unor persoane apropiate;
- exerciții de exprimare a propriilor opinii în legătură cu fapte și întâmplări cunoscute;
- exerciții de adresare corectă în diverse situații;
- exerciții de redare a conținutului unui text cunoscut, cu respectarea succesiunii logice;
- exerciții de memorare și de reproducere a conținutului unor poezii și cântece.

1.2. Elaborarea de mesaje scrise în diferite situații de comunicare, adecvate contextelor sociale

- exerciții de integrare a unor cuvinte noi în comunicări scrise;
- exerciții de completare a propozițiilor lacunare;
- folosirea convențiilor limbajului scris (scrierea cu majusculă, cu alineat, așezarea în pagină, utilizarea corectă a semnelor de punctuație)
- exerciții de copiere și transcriere a unui text;
- exerciții de alcătuire în scris a unor propoziții simple cu suport intuitiv;
- formulări de răspunsuri la întrebări pe marginea unui text;
- exerciții de ordonare corectă a unor propoziții în vederea alcătuirii unui text logic;
- completare de rebusuri;
- exerciții de dictare;
- exerciții-joc de redactare a unor texte cu utilitate practică:
 - de completare corectă a unor formulare tipizate;
 - de redactare corectă a unor bilete de mulțumire, de informare, de solicitare, etc.
 - de redactare a unei felicitări/cărți poștale ilustrate;
 - de redactare a unei scurte scrisori;
 - de redactare a unei cereri.

Clasele a V-a – a VIII-a

- confecționarea unor fișe, etichete, afișe, materiale necesare în activitatea zilnică;
- realizarea unor postere/afișe, pe diferite teme, folosind imagini, cuvinte și propoziții;
- compunerea unor texte pe teme din sfera de interes a elevilor;
- exerciții de tehnoredactare a unor texte scurte pe calculator.

2. Utilizarea mecanismelor de operare acțională și de rezolvare de probleme**Clasele a V-a – a VIII-a****2.1. Operarea cu structuri logice prin antrenarea proceselor psihice**

Exerciții de sortare, seriere, clasificare, asociere:

- exerciții de sortare și grupare obiectuală și/sau imagistică, după 1-2 criterii;
- exerciții de seriere obiectuală/ imagistică, după un criteriu;
- exerciții de modificare a relațiilor spațiale dintre obiecte, după anumite criterii;
- exerciții de selectare, după similaritate, a unei anume categorii de obiecte dintr-o diversitate de categorii de obiecte;
- exerciții de clasificare, după similaritate;
- exerciții de clasificare, după caracteristici simple;
- exerciții de clasificare, după material;
- exerciții de asociere: acțiuni specifice momentelor zilei- imagine; anotimp – imagine;
- exerciții-joc de ordonare temporală;

Exerciții de analiză și sinteză perceptuală și în plan mental (incastrare, lego, puzzle);

Exerciții de comparație și clasificare:

- exerciții de comparare și clasificare, după caracteristici simple (mare-mic; aspru-neted, tare-moale, gros-subțire, cald-rece; înalt - scund);
- exerciții de comparare a două mulțimi diferite cantitativ;
- exerciții de modificare cantitativă a mulțimilor de obiecte, prin adăugare/luare, scădere de obiecte; mărire/ micșorare;
- exerciții de suprapunere și asociere de imagini reprezentând culori, forme, ființe etc.
- exerciții de identificare a diferențelor între obiecte și imagini ale obiectelor
- exerciții de clasificare, după mai multe criterii (formă, culoare, mărime, utilitate etc.);

Exerciții de realizare a corespondenței mulțime obiectuală-imagine-simbol (număr-cifră)

- exerciții de asociere mulțime – număr de obiecte
- exerciții de punere în corespondență mulțime-număr de elemente–simbol:
- exerciții de operare în plan obiectual/ imagistic, cu sprijin;

Jocuri cu elemente de abstractizare și generalizare:

- jocul omisiunilor (excluderea elementelor nepotrivite dintr-un ansamblu/ sesizarea elementelor lipsă dintr-un ansamblu);
- jocuri asociative;

Exerciții de memorie vizuală și auditivă:

- exercițiu-joc de extragere a unui element dintr-o serie de obiecte/imagini percepute anterior;
- exercițiu-joc de formare a unor perechi de obiecte/ imagini;
- jocuri de memorie vizuală în cadrul software-ului educativ;
- memorarea de poezii și cântece;
- reproducerea, în desen, a unor elemente grafice/geometrice/fenomene ale naturii după indicație verbală;

Exerciții de antrenare a atenției:

- identificare unui elemnt dintr-o serie;
- exerciții de reproducere a unui model;
- exerciții de construire a unui obiect identic cu cel dat ca model;

Exerciții-joc pentru dezvoltarea imaginației:

- jocuri de construcție sau de asamblare în plan obiectual;
- desene libere sau cu temă dată;
- completare de desene lacunare;

Clasele a V-a – a VIII-a
<ul style="list-style-type: none"> - exercițiu-joc de realizare de colaje; - exerciții de completare verbală a propozițiilor; - povestiri și compuneri; - exerciții de construire a unei machete; - joc de rol/dramatizări; <p>Exerciții pentru dezvoltarea proceselor de inhibiție voluntară și a autocontrolului</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții-joc de executare a unor mișcări la comandă dată pentru controlarea reacțiilor motrice; - exerciții-joc de control vocal prin exersarea vorbirii în șoaptă sau în tonalități diferite; - exerciții-joc de relaxare.
<p>2.2. Utilizarea unor algoritmi de calcul matematic în plan concret-obiectual și imagistic</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de stabilire a relațiilor numerice între obiecte; - exerciții de compunere și descompunere a numerelor naturale; - exerciții de măsurare a timpului cu identificarea orei și minutului; - exerciții de identificare a momentelor unei zile/ a zilelor săptămânii/ anotimpurilor; - exerciții cu unități de măsură: leu/ban, kilogram/gram, metru/centimetru, kilometru, ora/zi/an, litru etc. - exerciții de identificare a unităților monetare; - efectuarea de operații matematice utilizând algoritmi de calcul și proprietățile operațiilor; - efectuarea probei operației de adunare, respectiv de scădere; - estimarea rezultatului unui calcul matematic prin folosirea unor tehnici de calcul rapid.
<p>2.3. Valorificarea disponibilităților psiho-individuale existente pentru rezolvarea de probleme</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de descompunere și compunere a etapelor unei activități; - însușirea algoritmului unei activități practice cu conținut matematic elementar; - aplicarea de operații de adunare și scădere în rezolvarea problemelor pe model acțional, imagistic, grafic; - exerciții de rezolvare de probleme cu utilizarea adecvată a noțiunilor matematice - identificarea și analiza datelor din ipoteza unei probleme; - rezolvarea de exerciții de tipul: „Află jumătatea/ sfertul/ dublul, trei sferturi, zecimea, sutimea etc.”; - identificarea unor fracții, utilizând suport concret sau desene; - transformarea unei probleme rezolvate prin schimbarea datelor numerice sau a întrebării, prin înlocuirea cuvintelor care sugerează operația, prin adăugarea unei întrebări etc. - transformarea problemelor de adunare în probleme de scădere, a problemelor de înmulțire în probleme de împărțire și invers; - formularea de probleme pornind de la situații concrete, reprezentări și/sau relații matematice, imagini, desene, scheme, exerciții, grafice, tabele; - identificarea unor situații concrete care se pot transpune în limbaj matematic; - formularea și rezolvarea unor probleme pornind de la o tematică dată/de la numere date/ expresii care sugerează operații; - organizarea datelor unei investigații în tabel sau într-o reprezentare grafică în scopul compunerii sau rezolvării de probleme; - verificarea rezultatelor obținute în urma rezolvării unei probleme.

3. Investigarea mediului înconjurător, folosind instrumente și procedee simple**Clasele a V-a – a VIII-a****3.1. Observarea transformărilor care au loc în mediul înconjurător**

- exerciții de recunoaștere a fenomenelor naturii: lumina și căldura;
- exerciții de recunoaștere a efectelor soarelui asupra naturii;
- înregistrarea datelor referitoare la starea vremii, temperatură, etc. în calendarul naturii;
- exerciții de identificare și recunoaștere a factorilor de mediu (apa, aerul, solul);
- exerciții de observare dirijată și de identificare a stărilor corpurilor solide, lichide și gazoase;
- exerciții de observare dirijată a transformării apei dintr-o stare în alta;
- exerciții de observare a circuitului apei în natură;
- exerciții de dizolvare a unor corpuri și formarea de soluții;
- jocuri didactice de identificare a transformărilor din natură;
- exerciții de identificare a unor schimbări din viața plantelor, animalelor și a omului, în funcție de diferite aspecte (ciclul zi-noapte, cele 4 anotimpuri);
- exerciții de observare directă privind creșterea și dezvoltarea unor animale;
- activități practice de sădire și îngrijire a plantelor;
- prezentarea unor filme, soft-uri educative despre transformările din mediul înconjurător.

3.2. Utilizarea de experimente simple pentru a descoperi însușirile corpurilor, interacțiunile dintre ele și transformările care au loc în mediul înconjurător

- activități practice de îngrijire a plantelor și animalelor;
- exerciții de mânăuire a diferitelor instrumente în activitățile practice;
- experiențe simple pe diferite teme: germinația semințelor, relația dintre vreme și viața plantelor și animalelor;
- exerciții de efectuare a unor măsurători:
 - o ale temperaturii aerului, a apei;
 - o ale unor fenomene naturale;
- efectuarea unor experiențe simple pentru punerea în evidență a caracteristicilor apei (culoare, gust, miros, stare de agregare), aerului (culoare, gust, miros, stare de agregare), solului (culoare, stare de agregare, permeabilitate);
- efectuarea unor experiențe simple pentru punerea în evidență a aerului (umflarea unui balon, ventilația cu un evantai etc.);
- efectuarea unor experiențe pentru evidențierea modificării stărilor de agregare ale corpurilor;
- efectuarea unor experiențe simple referitoare la corpurile vii (creștere și dezvoltare, înmulțire, hrănire).

3.3. Exersarea unor modalități simple de protejare a mediului înconjurător

- activități practice de utilizare a unor unelte și materiale de îngrijire a mediului (greblă, stropitoare, mănuși de protecție);
- activități practice de amenajare și întreținere a spațiului verde al școlii;
- exerciții de recunoaștere a modalităților de prevenire și combatere a unor acțiuni ce pot dăuna mediului (focul, poluarea, despădurirea, exploatarea nerațională a resurselor);
- discuții tematice despre necesitatea utilizării raționale a resurselor;
- exerciții de observare a modalităților de descompunere a unor materiale diferite (hârtie, material plastic etc.) pentru a evidenția reciclarea materialelor în natură;
- colectarea de diferite materiale din natură/materiale reciclabile, sortarea acestora după diferite criterii;
- activități practice și concursuri de colectare selectivă a deșeurilor;
- exerciții de confecționare a unor obiecte cu utilitate practică/jucării, din materiale refolosibile;
- expoziții cu lucrări/jucării realizate din deșeuri;
- jocuri de rol, concursuri pe teme cu conținut ecologic;
- realizarea de afișe și materiale privind unele efecte nocive ale acțiunii omului și modalitățile de protejare a mediului.

4. Utilizarea în siguranță a tehnologiilor comunicaționale și informaționale

Clasele a V-a – a VIII-a

4.1. Utilizarea independentă a meniurilor specifice unui sistem de operare în contexte specifice de învățare

- exerciții de adoptare a poziției corporale corecte în condițiile utilizării computerului;
- exerciții de identificare și grupare a principalelor componente ale unui computer;
- exerciții de explorare a simbolurilor grafice de pe ecranul unui dispozitiv digital (computer, telefon mobil, tabletă, telecomandă, aparat de fotografiat digital, cameră video etc.) pentru descoperirea principalelor comenzi: închidere, deschidere, meniu principal, lansarea și închiderea unor programe de bază;
- jocuri educative în format digital de tip puzzle, colorare a unor figuri, deplasarea unor obiecte, comparare, asociere, reasamblare, potrivire cu ajutorul principalelor comenzi (deschide, rulează, pauză, înapoi, săgeți, închide, salvează, ieșire etc.);
- exerciții de recunoaștere a poziției și utilizare a tastelor speciale (pentru literele mari, Backspace, Enter, Delete, Shift etc.);
- exerciții de memorare a unor comenzi fundamentale (Save, Open, Cancel s.a.);
- exerciții de redare orală a pașilor urmați pentru realizarea unor comenzi;
- discuții tematice privind utilizarea în siguranță a diferitelor dispozitive digitale și ale efectelor nocive în condițiile utilizării în exces a acestora.

4.2. Crearea unor conținuturi digitale simple în format vizual și audio

- realizarea unor înregistrări simple de tip imagine, video sau audio, cu sprijinul profesorului;
- realizarea unor etichete pentru diferite produse ale activităților de învățare;
- realizarea unor anunțuri sau mesaje simple care urmează a fi afișate în clasă;
- realizarea de felicitări în format electronic pre-editat cu ocazia diferitelor evenimente;
- crearea unor desene în accesoriul Paint;
- realizarea unor fotografii și videoclipuri cu ocazia unor evenimente (serbări, vizite, concursuri);
- crearea unui colaj, în format electronic, din fotografiile sau videoclipurile realizate;
- salvarea diferitelor conținuturi digitale pe dispozitive de stocare;
- crearea unui portofoliu virtual individual cu documentele realizate pe parcursul unei perioade de timp date/anului școlar.

4.3. Editarea unui document Word, PowerPoint și stocarea fișierelor pe dispozitive de memorie

- exerciții de identificare a instrumentelor din bara de lucru (mărime caractere, aliniere stânga-dreapta-centru, culoarea caracterelor, orientarea paginii, etc.);
- exerciții de utilizare corectă a barei de instrumente de lucru Standard și a barei cu instrumente de lucru pentru formatare;
- exerciții de tehnoredactare și modificare a unor enunțuri și texte scurte utilizând editorul Word;
- exerciții de realizare a unor prezentări utilizând programul PowerPoint;
- exerciții de creare și ștergere a unor fișiere personale, respectând pașii necesari pentru salvarea, denumirea, modificarea numelui și ștergerea fișierului;
- crearea de afișe pe diferite teme prin utilizarea barei de instrumente specifice din programul Word și prin importarea imaginilor din ClipArt;
- exerciții de inserare a unor imagini și videoclipuri de pe internet;
- exerciții de realizare și completare a unor tabele în programul Word;
- exerciții de printare a unui text fără/cu modificarea opțiunilor de tipărire;
- exerciții de salvare a fișierelor pe diferite medii de stocare.

4.4. Elaborarea de proiecte tematice prin utilizarea resurselor informaționale oferite de internet

- utilizarea filtrelor de căutare pe internet pentru selectarea de informații, imagini și videoclipuri pornind de la un cuvânt cheie;
- descărcarea unor imagini și fișiere video de pe internet și organizarea acestora în fișiere tematice, specifice diferitelor discipline școlare;

Clasele a V-a – a VIII-a

- crearea de texte (compuneri pe o temă dată) utilizând informații oferite de internet;
- realizarea unor prezentări digitale simple pe bază de imagini, texte, videoclipuri;
- utilizarea unor softuri de prezentare pentru alcătuirea unor proiecte tematice digitale pe o temă dată;
- crearea unui fișier în calculatorul clasei cu cele mai reușite proiecte tematice/produse ale activității în format digital (fotografii, filmulețe, înregistrări audio);
- identificarea unor reguli de comportament atunci când utilizăm în comun un dispozitiv digital;
- discuții despre rolul și importanța programelor antivirus în condițiile navigării pe internet.

Conținuturi

Domenii de conținut	Clasele a V-a – a VIII-a
<p>Comunicarea orală și scrisă</p>	<p>Comunicarea orală (verbală) și nonverbală</p> <ul style="list-style-type: none"> → Limbajul corporal și expresiile faciale → Semnificația globală a unui mesaj audiat/ transmis <ul style="list-style-type: none"> - Dialoguri situaționale → Lexic și semantică: <ul style="list-style-type: none"> - Propoziția simplă și dezvoltată (vorbire reflectată/independentă) - Exersarea vocabularului după criterii semantice și morfologice → Actul lexic <ul style="list-style-type: none"> - Cartea, conceptul și utilitatea acesteia - Propoziții simple/dezvoltate - Texte care prezintă teme legate de școală, familie, locuință, alimentație, sănătate, animale, mijloace de transport <p>Comunicarea scrisă</p> <ul style="list-style-type: none"> → Actul grafic <ul style="list-style-type: none"> - Organizarea textului scris - Propoziții simple și dezvoltate - Ortografie și punctuație - Scrierea funcțională
<p>Omul și mediul înconjurător</p>	<p>Pământul – mediu de viață:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Fenomene ale naturii. → Circuitul apei în natură. → Transformări ale naturii în cele patru anotimpuri. → Transformări ale mediului sub influența unor factori decisivi (apa, aerul, solul, poluarea). <p>Lumea vie:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Caracteristici ale viețuitoarelor (nevoi de bază - apă, aer, hrană; creștere; reacții la schimbările mediului; înmulțire): <ul style="list-style-type: none"> ▪ Plantele; ▪ Animalele și păsările; ▪ Flora și fauna specifice anumitor zone geografice. → Reacții ale viețuitoarelor la diferite schimbări ale mediului. <p>Măsuri de protejare a mediului</p> <ul style="list-style-type: none"> → Acțiuni de protejare a mediului
<p>Tehnologii comunicaționale și informaționale</p>	<p>Aplicații și softuri digitale simple:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Funcții ale instrumentelor de comandă pentru rularea unor aplicații și softuri simple. <p>Procedee de creare a conținuturilor în format audio și/sau video.</p> <ul style="list-style-type: none"> → Procedee de utilizare a funcțiilor de bază ale dispozitivelor de captare a imaginilor, de înregistrare audio și video → Selectarea informațiilor în format imagine sau video → Procedee de creare de conținuturi în format audio și video <p>Editarea de documente și stocarea acestora</p> <ul style="list-style-type: none"> → Editarea unor documente în diferite programe: Word, PowerPoint, Paint → Corelarea funcțiilor diferitelor programe → Salvarea documentelor pe diferite medii de stocare

Domenii de conținut	Clasele a V-a – a VIII-a
	<p>Utilizarea resurselor informaționale oferite de internet</p> <ul style="list-style-type: none">→ Filtre de căutare pe internet→ Descărcarea diferitelor fișiere/formate de pe internet→ Softuri pentru realizarea de prezentări digitale <p>Reguli de siguranță în utilizarea tehnologiilor de informare și comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">→ Reguli de siguranță în utilizarea computerului și/sau a altor dispozitive digitale→ Reguli simple de utilizare și protecție a informațiilor digitale→ Reguli de igienă și sănătate în utilizarea tehnologiilor de informare și comunicare

Sugestii metodologice

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta cadrul didactic în aplicarea programelor școlare de *Terapie Educațională Complexă și Integrată* pentru proiectarea și derularea activităților specifice: *Formare a autonomiei personale, Socializare, Stimulare cognitivă, Terapie ocupațională și Ludoterapie*.

Cadrul didactic va urmări ca actul educațional să vizeze crearea unor situații de învățare cu un pregnant caracter practic-aplicativ și terapeutic, în vederea formării unor competențe în sfera cunoașterii, dar și creșterea gradului de adaptabilitate și independență al elevilor, prin realizarea conexiunii permanente între cele 5 tipuri de activități de *Terapie Educațională Complexă și Integrată*.

Strategii didactice:

Metodele de învățământ vor fi selectate în raport cu contribuția specifică în formarea competențelor, conținutul activităților didactice și cu particularitățile elevilor (vârsta, nivelul dezvoltării psihice, tipul și gradul dizabilității, specificitatea mijloacelor de comunicare alternative). Se pot utiliza o varietate de metode didactice: expositive, intuitive, activ-participative, etc.

Metodele expositive utilizate în activitățile didactice cu elevii cu dizabilități intelectuale vor respecta următoarele cerințe:

- folosirea unui limbaj adecvat, corespunzător nivelului comunicării;
- prezentarea clară, precisă și concisă a informațiilor, sistematizarea ideilor;
- antrenarea elevilor prin întrebări de control pentru a verifica nivelul înțelegerii conținuturilor și a interveni cu noi explicații și clarificări atunci când se impune acest lucru;
- evitarea verbalismului excesiv.

Metodele de simulare (bazate pe *jocul didactic și dramatizare*) pot fi aplicate cu succes, facilitând participarea activă, emoțională a elevilor, constituind și un mijloc de socializare și interrelaționare.

În contextul activităților didactice specifice învățământului special *metoda demonstrației, a modelării sau a imitației* sunt potrivite și eficiente în actul educațional datorită compatibilității dintre specificul lor și particularitățile de învățare ale elevilor cu dizabilități.

Utilizarea *metodelor activ-participative* vor permite elevului cu dizabilități intelectuale atingerea competențelor prin efort personal sau prin colaborare cu alți colegi. Specific acestor metode este faptul că stimulează interesul pentru cunoaștere, facilitează contactul cu realitatea înconjurătoare și dezvoltă învățarea prin cooperare. Acestea contribuie la formarea competențelor referitoare la ascultarea activă, luarea deciziei, autonomiei personale, responsabilității și participării sociale.

Selecția, stabilirea și integrarea *mijloacelor de învățământ* în cadrul activităților educațional-terapeutice se realizează prin corelarea permanentă a acestora cu specificul competențelor vizate, al conținuturilor concrete și al metodelor și procedeele didactice utilizate.

În cazul elevilor cu dizabilități intelectuale unele mijloace pot avea și un rol compensator, antrenând dezvoltarea unor competențe specifice.

Planificarea și proiectarea didactică:

Programa școlară reprezintă documentul curricular oficial de referință pentru elaborarea planificării anuale și semestriale.

Elaborarea planificării calendaristice presupune parcurgerea următoarelor etape:

- corelarea competențelor specifice cu conținuturile prezentate în programa școlară;
- stabilirea unităților de învățare;
- stabilirea succesiunii parcurgerii unităților de învățare;

→ stabilirea bugetului de timp necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Planificarea anuală poate fi realizată potrivit tabelului de mai jos:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Nr. ore	Observații

Planificarea anuală presupune:

- identificarea unităților de învățare și a succesiunii acestora;
- asocierea unităților de învățare cu competențele specifice;
- eșalonarea în timp (precizarea numărului de ore pentru fiecare unitate de învățare).

Planificarea semestrială poate fi elaborată astfel:

Nr. crt.	Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi	Nr. ore/ perioada	Observații

Planificarea semestrială presupune parcurgerea următoarelor etape:

- realizarea asocierilor dintre competențele specifice și conținuturi;
- distribuirea conținuturilor pe unități de învățare;
- stabilirea succesiunii de parcurgere a unităților de învățare;
- alocarea timpului considerat necesar pentru fiecare unitate de învățare.

Având în vedere specificul activităților de Terapie Educațională Complexă și Integrată, proiectarea activităților didactice se poate realiza și pe termen scurt, respectiv săptămânal, permițând cadrului didactic adaptarea intervenției terapeutice în funcție de zona proximei dezvoltări și potențialul de dezvoltare al elevilor.

Un posibil model de **planificare săptămânală**, este prezentat mai jos:

Ziua	Orar	Subiectul activității	Obiective operaționale	Strategii didactice	Evaluare	Observații

În realizarea **planificărilor săptămânale**, se vor avea în vedere următoarele aspecte:

- selectarea conținuturilor, a subiectelor activităților și asocierea acestora cu obiectivele operaționale, în concordanță cu particularitățile colectivului de elevi;
- selectarea celor mai adecvate strategii didactice;
- prezentarea metodelor și instrumentelor aplicabile la clasă, tipul acestora.

Evaluarea

Evaluarea elevilor cu dizabilități intelectuale se realizează în contexte diferite, atât prin metode tradiționale, cât și prin metode moderne de evaluare. Ea are o funcție

puternic ameliorativă, întreg procesul didactic și terapeutic adaptându-se permanent în funcție de rezultatele acesteia.

Având în vedere faptul că la activitățile de *Terapie Educațională Complexă și Integrată* nu se realizează aprecierea prin note sau calificative, va fi utilizată preponderent evaluarea de progres, raportată la competențele vizate prin documentele de proiectare a intervenției educațional-terapeutice.

Contexte, factori și medii de instruire

Spre deosebire de activitățile de predare-învățare-evaluare care se desfășoară de regulă, în sălile de clasă, activitățile educațional-terapeutice, prin specificul lor, se pot desfășura și în medii mai puțin formale, adecvate contextului de învățare: camere polisenzoriale, laboratoare IT, ateliere tematice, săli de sport, terenuri de joacă etc.

În funcție de domeniul tematic abordat, activitățile de **Socializare** pot impune schimbarea cadrului clasic de desfășurare a intervenției educațional-terapeutice cu medii mult mai adecvate contextului de învățare:

- vizitele la muzee, obiective turistice, instituții, deplasări în comunitate, care asigură cadrul pentru exersarea deprinderilor de comportare;
- deplasările în natură și excursiile, oferă cadrul relațional și acțional (prin interacțiunea cu colegii în contexte extrașcolare);
- spectacolele de teatru, adecvate vârstei și nivelului de înțelegere al copiilor, care transmit mesaje referitoare la modele de conduită, de comportamente moral-civice;
- serbări sau alte evenimente artistice;
- activități desfășurate în parteneriate cu elevi din alte școli în scopul realizării unor proiecte simple.

În proiectarea activităților terapeutice se vor corela metodele și mijloacele adecvate cu contextele și mediile de instruire cele mai potrivite demersului educativ-compensator.

Vizitele la diferite instituții și obiective culturale sau deplasarea în natură vor contribui substanțial la creșterea gradului de autonomie personală și adaptabilitate socială, facilitând exersarea competențelor de orientare spațială, de interrelaționare cu semenii și raportare adecvată la mediul social.

În proiectarea activităților terapeutice se vor corela metodele și mijloacele adecvate cu contextele și mediile de instruire cele mai potrivite demersului educativ-compensator.

Bibliografie

- Cucoș, C., (2000), *Pedagogie generală*, Editura Polirom, Iași;
- Gherguț, A., (2005), *Sinteze de psihopedagogie specială, Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Editura Polirom, Iași;
- Gherguț, A., (2006), *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii diferențiate și incluzive în educație*, Editura Polirom, Iași;
- Ionescu, M., (2010), (coord.), *Repere fundamentale în învățarea și dezvoltarea timpurie a copilului de la naștere la 7 ani*, Vanemonde, București;
- Mușu, I., Taflan, A., (1997), (coord.), *Terapia educațională integrată*, Editura Pro Humanitate, București;
- Popescu, Al., (1993), *Terapia ocupațională și ergoterapia*, vol. I, Editura Cerna, București;
- Popovici, D.V., Matei, R., (2005), *Terapie ocupațională pentru persoane cu deficiențe*, Editura Muntenia, Constanța;
- Radu, D.I., Ulici, G., (2003), *Evaluarea și educarea psihomotricității*, Editura Fundației Humanitas, București;
- Verza, E., Verza, E.F., (2011), (coord), *Tratat de psihopedagogie specială*, București, Editura Universității din București;
- Vlad, E., (1999), *Evaluarea în actul educational-terapeutic*, Editura Pro Humanitate, București;
- Vlad, M., Ghilaș, I., Cozma, A., Vasiliu, C.M., (2009), *Dicționar enciclopedic de Psihopedagogie specială*, Editura Fundației Culturale Marin Speteanu, București;
- ***(2011), *Legea Educației Naționale Nr. 1/2011 și actele normative subsecvente acesteia, referitoare la învățământul special și special integrat*;
- ****Planurile-cadru, programele școlare în vigoare*;
- ***(2016), *Repere pentru proiectarea și actualizarea curriculumului național. Document de politici educaționale*, Institutul de Științe ale Educației;
- ***(2014), *Metodologia privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar - planuri-cadru de învățământ și programe școlare, anexă la O.M. nr. 3593/18.06.2014.*

Grupul de lucru

Liana Maria MITRAN, coordonator Ministerul Educației

Adrian Romeo COZMA, coordonator Inspectoratul Școlar al Municipiului București

Nume, prenume	Instituție de apartenență
Cozma Romeo Adrian	Inspectoratul Școlar al Municipiului București
Mozer-Schonborn Lucian	Școala Gimnazială Specială Nr. 7 București
Vasile Marinela	Școala Gimnazială Specială "Constantin Păunescu" București
Perșinaru Sorina Marinela	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Ionescu Corina	Școala Gimnazială Specială Nr. 2 București
Meran Mariana	Școala Gimnazială Specială "Sf. Nicolae" București